

1. Književnost za zaključni izpit

1. Iz roda v rod

- **LJUDSKA BESEDNA UMETNOST:** Značilna je anonimnost. Prenaša se **iz roda v rod**, zaradi ustnega izročila **ni zapisano**, jezik je poln narečnih besed in popačenk. Vrh doseže v 14. ali 15. stoletju. Avtor je neznan.
- Delimo jo na:**
- =>**Poezijo** (ali ljudske pesmi): Sem spadajo pesmi z različnimi novostmi in idejami: obredne ali verske, v zvezi s poklicem in običajem, ljubezenske, šaljive in zbadljive, otroške in pripovedne.
 - =>**Proza** (ali ljudsko pripovedništvo):
 - **Bajke:** obravnavajo nastanek sveta. V njih nastopajo bitja s človeškimi lastnostmi: vile, škrti, povodni možje.
 - **Pripovedke:** govorijo o junaških dogodkih, v njih nastopajo ljudje. Največji junak pripovedk je Kralj Matjaž.
 - **Pravljice:** opisujejo čudežne dogodke. V njih se največkrat pojavlja dobro proti zlu.
 - **Legende:** opisujejo življenje in trpljenje svetnikov.
 - **Basni:** V njih nastopajo živali s človeškimi lastnostmi. Na koncu vsake basni se skriva nauk oz. motiv.
 - **Pregovori; Uganke**
- **PETER KLEPEC:** Je ljudska pripovedka. **Glavna oseba** je Peter, ki je bil najprej šibak, nato pa je dobil moč od Boga. **Vsebina:** Peter Klepec je bil šibak fant. Doma je bil v Čabru. Vsi njegovi vrstniki so ga topli in zaničevali. Nekega dne, ko je pasel ovce in kod vedno prosil Boga, da mu podari moč, se ga je Bog usmilil in dobil je moč. Njegovi tovariši so se ga bali, in ker je bil Peter dobrega srca, se jim ni maščeval. Čez nekaj let je Cesar potreboval močnega borca, ki bi se spopadel s Turškim orjakom. Peter se je prostovoljno javil. Ker so se mu na dvoru posmehovali, je dokazal svojo moč tako, da je zlomil 7 podkev. Naslednji dan je premagal Turka v boju. Tudi vse ostale Turke je spodil iz naših krajev. **Glavno sporočilo** govori o posledicah pozitivnega in negativnega dejanja.
- **FRAN LEVSTIK: MARTIN KRPAN:** Pripoved upošteva priporočila, ki jih je Levstik sam zapisal v **Popotovanju:** pisati je treba za preproste ljudi, jezik je ljudski, zanimiva zgodba, osebe prikaže kod resnične ljudi. **Vsebina:** Martin Krpan je močan kmečki možak, ki živi v Vrbi pri Sveti Trojici. Prevaža soli iz Anglije na svoji kobilici. Ko je nekega dne pozimi prevažal sol, je na cesto pripeljala kočija, v kateri je bil Cesar Janez iz Dunaja. Zaradi preozke ceste je Krpan zagrabil svojo kobilico, in jo postavil na rob ceste. Cesar je to opazil, in ga začel spraševati, kaj ima v vrečah. Krpan mu je odgovoril, da nosi kresilno gobo in nekaj brusov. Leto kasneje je prišel v Dunaj strašni človek, z imenom Brdavs. Bil zelo krut, z vsakim, ki bi se mu lahko kosal, se je želel tepsti, vsi, ki so sprejeli njegov izziv, so umrli. Cesar je bil čisto obupan, njegov kočijaž pa se je spomnil na Krpana. Cesar je nemudoma poslal ponj 15 vojakov. Ko so ga hoteli odpeljati, je Krpan zagrabil enega od vojakov in z njim mlatil ostale. Ko mu pa cesarjev služabnik razloži, da je na Dunaju Brdavs, ki pobija ljudi, je Krpan privolil in so šli. Ko mu Cesar vse razloži, Krpan odvrne, da bo rabil orožje. Cesar ga pelje v orožarno kjer so se zaradi njegove moči meči kar lomili. Zato si je Martin Krpan sam naredil sekiri podobno orožje, z rezilom na obeh straneh. S tem mečem je na grajskem vrtu posekal lipo. Iz lesa si je naredil kij, ki ga je uporabil v boju. V boju Krpan premaga Brdavsa, in v dvorec prinese njegovo glavo. Za nagrado so mu ponujali samo hrano, ki si jo je zaželel, a kasneje je cesar to zamenjal za denar, in cesarjev pečat, da lahko prevaža sol po svetu. **Glavno sporočilo pripovedi je:** da je Dunaj rešen svoje stiske, mora priti na pomoč slovenski kmet.
- **SLOVENSKE LJUDSKE PESMI:** Delimo jih na: **pripovedi (epske) in izpovedi (lirske)**. Za ljudske pesmi je značilno, da so po obliki različne. Običajno imajo kitice in refrene. **Jezikoslovne značilnosti** so: preprost jezik, narečna

beseda, popačenke iz nemščine, pomanjševalnice, okrasni pridevki, ponavljanje besed, ljudska števila, pretiravanje.

- **ZELENI JURIJ:** Pesem govori o ljudskem obredu, Jurjevanju. Jurjevanje je ljudski praznik, ko preganjajo zimo in naznanjajo prihod pomladi. Ta praznik se dogaja 24. aprila, ko godujejo Juriji v Beli Krajini. **Zeleni Jurij je tisti**, ki se vanj obleče. Obleči se mora v zelenje, ki je zeleno do 24. aprila. **Naloga njegovih spremljevalcev** je, da ga spremljajo od hiše do hiše, pojejo Jurijevske pesmi in pobirajo darove. V pesmi je **razpoloženje** dobro, kajti vsi se veselijo prihoda pomladi. Prevladuje zelena barva, ki pomeni rojstvo.
- **JOSIP MURN: POMLADANSKA ROMANCA:** Je kmečka pesem. Navezuje se na ljudsko obredno pesem in običaj Jurjevanja. V ljudski pesmi je osrednji element darovanje, v Murnovi pa je poudarjena svetniška narava Jurija. Jurij po krščanskem verovanju prinaša v deželo pomlad. **Glavno sporočilo pesmi** je povezava med ljudskim praznovanjem pomladi in krščanskim verovanjem.

2. Ljubezen je bila, ljubezen še bo

- **SLOVENSKI PESNIKI F. PREŠEREN, D. KETTE IN J. MENART PIŠEJO O LJUBEZNI:**
 - Najbolj razširjena tema v besedni umetnosti je ljubezen. O ljubezni so pisali vsi avtorji v vseh obdobjih.
- **DRAGOTIN KETTE: NA TRGU:** Pesem je **impresionistična**- pesnik izraža trenutna čustva, razpoloženja in čutne vtise. **Podoknica**- je pesem, ki so jo že v srednjem veku peli pod oknom občudovanim damam v poznih večernih urah. Pesem po obliki ni klasična. Posebnost je, da verzna vrstica sestoji tudi iz ene same besede- **svobodni verz.**, število zlogov v posameznih vrsticah je različno. **Vsebina:** *Pesnik stoji na trgu ob vodometu pod Angelinim oknom. Poje ji podoknico, a Angela mirno spi. Glavno sporočilo pesmi* je neuslišana ljubezen.
- **JANEZ MENART: NEŽNOST V MRAKU:** Je ljubezenska pesem. V nasprotju z Kettejem, Menart opisuje obojestransko ljubezen. **Vsebina:** *Pesem govori o nežnostih, ki si jih podarjata fant in dekle v mraku, s tem pa tudiizpostavi rahlo erotično plat ljubezni.*
- **SLOVENSKI PISATELJI J. JURČIČ, I. TAVČAR IN PREŽIHOV VORANC PIŠEJO O LJUBEZNI.**
 - Ljubezenska tema je pogosta tudi v slovenskem pripovedništvu.
- **JOSIP JURČIČ: SOSEDOV SIN:** V pripovedi je Jurčič upošteval Levstikovo pripombo, da preveč piše o vaških revežih, zato je v tej pripovedi v središču trden, premožen kmet in njegova družina. V povest je vključen **nauk** o odnosih v družini in v širši skupnosti, zato je povest tudi vzgojna. **Vsebina:** *V osredju zgodbe je bogat kmet Smerkar s svojo družino, ženo in hčerjo Franico. Njegov malopridni revni sosed Brašnar pa ima pridnega sina Štefana. Štefan in Franica se zaljubita, to pa ni po volji Smrekarja. Na koncu pa vseeno ljubezen zmaga.*
- **IVAN TAVČAR: CVETJE V JESENI:** Povest je zgrajena iz **okvirne in vložene** pripovedi. **Okvirna** je pogovor pripovedovalca z Ljubljanskimi damami- posreduje njegovo pojmovanje ljubezni. **Vložena** zgodba pa je ljubezenska zgodba med advokatom Janezom in kmečkim dekletu Meto. **Vsebina:** *Advokat Janez se odpravi na oddih na Jelovo brdo, rojstni kraj njegovega očeta. Ko prispe do Presečnikove domačije, domačije svojega bratranca, tam spet po dolgem času sreča Meto, v katero se zaljubi. Čez nekaj časa sam odide v Ljubljano. Kmalu se v Janezovi pisarni prikažeta Presečnikov hlapec Danijel ter Mlačan. Oba imata*

namen oditi v Ameriko ter zaslužiti nekaj denarja. Janez kupi Mlačanovo kmetijo z namenom, da bo omožil Meto ter z njo zaživel življenje na Jelovem brdu. Ko prispe na Jelovo brdo pohiti k Meti. Pove ji, da jo vzame za ženo, če ga ona hoče. Sprva je dekle presenečeno, nato pa mu pade v naročje ter umre. **Romantične in realistične prvine:** Pripovedni slog je romantično slikovit, v njem so pogoste prisposodbe, nasprotja, in pretiravanja. Realistično so prikazane socialne razmere na podeželju, pri čimer sta značilni zlasti dve zgodbi: o Skalarju in Kalarju ter o Liti in Danijelu.

3. V svoji deželi s svojo govorico

- **SLOVENSKI PESNIKI F.PREŠEREN, O. ŽUPANČIČ IN K.D. KAJUH PIŠEJO O DOMOVINI**
O domovini so pesnili številni avtorji v slovenski književnosti, skozi različna književna obdobja.
- **OTON ŽUPANČIČ: Z VLAKOM:** Pesem je domoljubna. Njen osrednji motiv je odhod iz domovine v tujino. Vlak opisuje kot pošastni demon, ki ga sopihajoče vleče iz domovine. **Osrednje sporočilo** je pesnikova prošnja domovini, naj ga navdihne za tako pesniško ustvarjalnost, da ji bo lahko izražal svojo ljubezen in da bo lahko to čustvo zbuja tudi v rojakih.
- **SLOVENSKI PISATELJI F.LEVSTIK, M.KRANJEC IN F.BEVK PIŠEJO O DOMOVINI.**
-O domovini so pisali številni avtorji v slovenski književnosti, skozi različna književna obdobja.
- **MIŠKO KRANJEC: REŽONJA NA SVOJEM:** S tem delom je Kranjec približal prekmursko pokrajino in njenega človeka slovenskim bralcem. **Mali človek** je v tem primeru Režonja, -to so kmetje, delavci, za svoje preživetje morajo garati. **Vseбина:** Jožef Režonja je reven prekmurski kmet. Po naključju dobi priložnost, in si prilasti tuj denar. Krajo opravičuje s tem, da denar porabi za nakup zemlje, ki m pomeni največ na svetu. **Glavno sporočilo** je ideja o socialni krivičnosti in **ideja** o zemlji, kot o smislu človekovega življenja.
- **FRANCE BEVK: KAPLAN MARTIN ČEDERMAC:** Gre za **zgodovinski roman**, v katerem raste napetost iz nasprotja med večinskim in manjšinskim narodom. Martin Čedermac se vztrajno bori za temeljno človekovo pravico, do uporabe maternega jezika. Hotel je maševati v slovenskem jeziku. **Vseбина:** Kaplan Martin Čedermac je bil duhovnik. Nekega dne je mašo zaključil v slovenskem jeziku. Ko so za to izvedele oblasti, so ga pripeljale pred sodišče, kjer pa ni dosegel nič. Nato je v obupu zbežal k nadškofu v Videm po nasvet, vendar mu je povedal le to, da Cerkev ne more narediti nič proti državni volji. Nekega dne je po maši zelo zbolel. Mislil je, da bo umrl, vendar je po nekaj mesecih popolnoma ozdravel. Nato se je odločil, da se bo upokojil. **Ideje:** slovenska manjšina je žrtev političnih interesov Italijanske oblasti; raba materinščine je temeljna človekova pravica; cerkvena oblast navidez skrbi za versko življenje, sicer pa varuje svoj položaj v družbi. V vsakem narodu živijo moralni in nemoralni posamezniki.

4. Drugačni in zaznamovani, samotneži in čudaki

- **SLOVENSKA PESNIKA I. MINATTI IN F.M- JEŽEK PIŠETA O DRUGAČNOSTI.**
-Skrozi različna književna obdobja so različni avtorji obravnavali temo drugačnosti.
- **IVAN MINATTI: NEKOGA MORAŠ IMETI RAD:** V pesmi se kaže **intimizem**- to je smer, ki poudarja notranja občutja in razpoloženja posameznika, pogosto v zvezi z njegovim razočaranjem nad družbo. **Vseбина:** Pesem govori o naravi in o človeku. Obe temi se prepletata. **Zaimek nekdo** je uporabljen za človeka in tudi za naravo; ta rešuje osmaljenega človeka, vrača mu ljubezen. **Velelnik moraš** potrjuje neizbežnost in nujo

izrečenega. **Jezik** je razumljiv z logičnimi metaforami. **Glavno sporočilo je:** smisel človekovega obstoja je v ljubezni, to, da ljubi, to človeka drži pokonci.

- **FRANE MILČINSKI- JEŽEK: N.N. IN ČRNA PEGA ČEZ OČI: N.N.-** pomeni neznanca, človeka, katerega ime in priimek sta zamolčana ali pa nista znana. **Vsebina:** V pesmi je N.N. storil kaznivo dejanje. Pesnik ne pove, za katero dejanje gre, bolj se osredotoči na prihodnost. Njegovo fotografijo so objavili v časopisu, oči pa so prekrili s **črnim trakom** (črno pego), da ga ne bi prepoznali. Ime so zamolčali, saj je bil še mladoleten. **Glavno sporočilo je** izraženo na koncu, to je prošnja, naj ljudje mlademu prestopniku pomagajo, da ne bo ostal vedno zaznamovan in določen za življenje na robu družbe.

- **SLOVENSKI PISATELJI F. LEVSTIK, S. JENKO IN F. MILČINSKI PIŠEJO O DRUGAČNOSTI**
-Skrozi različna književna obdobja so različni pisatelji obravnavali temo drugačnosti.

- **SIMON JENKO: TILKA:** Novela Tilka pripoveduje o kmečkem fantu, ki je bil slaboumen, neroden in telesno zaznamovan. **Novela** je krajša od romana, manj oseb, ponavadi en dogodek. Napetost v zgodbi raste, v ospredju je značaj osebe. **Značajevka ali obraz** je kratka zgodba, ki nam podrobno predstavi značaj osebe. Navadno je oseba posebna, čudaška in se dogajanje zaplete okrog njene posebne usode. **Vsebina:** Tilka živi s starši in si drugačnega življenja ne predstavlja. Ko dopolni 25let, se oče odloči, da ga bo oženil. Ko pride čas snubitve, se fant na pot odpravi prestrašen, čeprav se dela pogumnega in možatega. Ko se približa hiši neveste, ga ta od daleč zagleda, in se mu smeje, ker je bil oblečen v očetovo predolgo obleko, pa tudi njegove telesne hibe ni mogel prikriti. Zato Tilka osramočen pobegne domov. Na koncu je vesel, da se mu ni treba poročiti.

- **FRAN MILČINSKI: BUTALSKI GASILCI:** Zbirka pripovedi se imenuje Butalci. Besedilo je humoristično. Milčinski si je izmislil zgodbe o posebnih, ki jih **opiše posredno**- z dejanji in govorjenjem; in **neposredno**- z navajanjem njihovih lastnosti. **Vsebina:** Butalci so imeli posebno gasilsko brigado in načelnika z imenitno uniformo. Niso pa imeli brizgalne cevi. V zgodbi je opisana gasilska tombola, na kateri je vsak dobil, kar je podaril. Na veselici so praznovali god sv. Cvetoslava. Ko so bili na višku zabave, je nekdo mislil, da gori cerkev. Na pomoč so prišli še sosedi Trepanjčani. Izkazalo se je, da je videl luno.

- **PRIMOŽ TRUBAR: PROTI ZIDAVI CERKVA**

-Reformacija (1550-1595) je bila veliko versko gibanje v Z. Evropi v 16.stoletju. Hoteli so spreminiti cerkev v skladu s prvotnimi krščanskimi načeli, nasprotovali so nemoralnemu življenju cerkvenih dostojanstvenikov, prodaji odpustkov in zidavi cerkva.

-Protestantizem je skupno ime krščanskih veroizpovedi, ki so se v reformaciji odcepile od katoliške cerkve. Protestanti so zahtevali naj verniki verujejo, vendar naj pri cerkvenem obredju uporabljajo svoj materni jezik, duhovnik naj jim bo svetovalec, ne posrednik.

SLO. PREDSTAVNIKI IN DELA: Primož Trubar: Katekizem, Abecednik; 1550, prvi slo. knjigi; Jurij Dalmatin: prevod Biblije 1584- najpomembnejše v protestantizmu; Sebastijan Krelj: otročja Biblija 1566; Adam Bohorič: Zimske urice 1584- prva slo. slovnica

Primož Trubar: Proti zidavi cerkva: Odlomek je iz dela: Ta prvi dejl tiga noviga testamenta. **Vsebina:** V odlomku iz pridige Trubar govori, kako so nastale cerkve. Prvi primer govori o ženski, ki je trdila, da se ji vsako noč prikazuje sv. Sebastjan in sv. Rok, ter zahtevata zase cerkev, če ne pa bosta poslala pomor

in kugo nad živali in ljudi. Vaščani iz strahu res postavijo kapelo. Ker je Trubar temu nasprotoval, so ga hoteli pretepesti, zato je zbežal, ženski pa je poslal vikarja, da bi dokazal, da si izmišljuje. Trdila je namreč, da sta svetnika lepa in črna, ko pa jo je vikar popravil, da so svetniki beli, si je premislil in potrdila vikarju. Drugi primer pa govori o neki vdovi in Trubarjevemu stricu, ki so trdili, da se jim prikazuje Marija in zahteva samostan. Ko so ga zgradili, so duhovniki in obrtniki lepo živeli, a so kasneje umrli strašne smrti. **Glavno sporočilo** je, da Trubar ni hotel, da se gradi nove cerkve, ker s tem duhovniki bogatijo. Opozarja jih, da se bodo cvrli v peklu, če se ne bodo spokorili.

Primož Trubar:

Rodil se je leta 1504 v Rašici na Dolenjskem, umrl pa leta 1586 v Derendingenu.

Je začetnik slovenske književnosti. Napisal je 22 knjig v slovenščini in 2 v nemščini. Bil je vodja slovenske protestantske cerkve. Reformatorske ideje je dobil pri škofu Bonamu v Trstu. Bil je duhovnik in pridigar. Najpomembnejša dela so: **Abecednik, Katekizem, Cerkveni red, Proti zidavi cerkva.**

➤ **ANTON TOMAŽ LINHART: TA VESELI DAN ALI MATIČEK SE ŽENI**

- Razsvetljenstvo (1768-1819) je bilo duhovno in družbeno gibanje v Evropi v 18. stoletju, ki si je prizadevalo za posameznikov in skupni napredek na temelju človeških pravic in razuma. **SLO. PREDSTAVNIKI IN DELA: A.**

Tomaž Linhart: Županova Micka, Ta veseli dan ali Matiček se ženi; **Valentin Vodnik:** Dramilo, Pesmi za pokušino; **Marko Pohlin:** Kranjska gramatika; **Ž. Zois** (bil je mecen slo. ustvarjalcem)

Anton Tomaž Linhart: Ta veseli dan ali Matiček se ženi: To je Linhartova priredba francoske komedije Figarova svatba. **Priredba** pomeni, da je Linhart delo prevedel in prilagodil takratnim slovenskim razmeram. **Komedija ali veseloigra** je klasična igra z veselo vsebino, njen cilj je vzbujati smeh, nasprotja v njej so rešljiva, konec je srečen. **Vrste komičnosti:** **telesna** (v budalovem jecljanju), **besedna** (v imenih oseb), **situacijska** (v spletkah in zamenjavah) in **karakterna** (pretirano izražene človeške lastnosti, zlasti Baronove). **Vsebina:** Zgodba se začne pri poroki Matička in Nežke, katere sicer še ni, a bi zaljubljenca rada, da bi čimprej bila. A še pred tem je nekaj problemov. Matičku namreč hodi v zelje baron Naletel, zato sklene, da mu bo povzročil ljubosumje, da bo bolj pazil na svojo lastnino, in ne bo gledal njegove bodoče žene. Medtem se Nežka ter gospa zmenita, da bosta ukanile barona. Druga težava pa je Marija Smrekarica, ki pošlje Matičku pismo, da se mora poročiti z njo, kot je obljubil, ali pa ji vrniti denar, katerega mu je pred časom dala. Na srečo se vse dobro izteče, saj se izkaže, da je pravzaprav Marija njegova mati, Žužek pa njegov oče. Nato sledi še zaplet v gozdu, ko Matiček misli, da ga Nežka vara z baronom. Vse se srečno konča. Nežka in Matiček se poročita na isti dan kot Žužek in Smrekarica.

Anton Tomaž Linhart:

Rodil se je leta 1756 v Radovljici. Bil je dramatik, pesnik, šolnik, uveljavil se je tudi kot znanstvenik. Bil je 1. slovenski dramatik in najvidnejši predstavnik razsvetljenstva. Umrl je leta 1795. Njegova dela: **Županova Micka (prevod iz nemščine), Ta veseli dan ali Matiček se ženi.**

➤ **FRANCE PREŠEREN: KRST PRI SAVICI (UVOD)**

-Romantika (1830-1850) je bila umetnostna smer v 1. polovici 19. stoletja. Prevladovala je ljubezenska tema, usmerjenost v človekovo notranjost, čustva, olepšavanje.

SLO. PREDSTAVNIKI SO: France Prešeren, Matija Čop, Jernej Kopitar.

France Prešeren: Krst pri Savici (Uvod): Pesnitev je Prešeren posvetil Matiji Čopu. Ima tri dele: posvetilni sonet Matiji Čopu, Uvod, Krst. **Uvod je sestavljen** iz 25 tercijn in 1 kvartine. **Zgodovinska snov** spada v 8. stol., v čas nasilnega pokristjanjevanja alpskih Slovencev. **Vsebina:** Črtomir (pogani) in tovariši se spopadejo z Valjahunovo (kristijani) vojsko. Črtomir in tovariši se med bojem umaknejo v Ajdovski Gradec ter ostanejo brez hrane. Ko jih Valjahunova vojska napade, preživi le Črtomir. Zateče se k Bohinjskemu jezeru. Pri slapu Savici se sreča z Bogomilo, ta pa mu pove, da se je pokristjanila zaradi njegovega življenja. Črtomir se v Ogleju pokristjani in postane duhovnik. **Glavno sporočilo Uvoda** je izraženo v Črtomirjevem govoru, ki ga je namenil svojim soborcem. Zanj je svoboda najvažnejša življenska vrednota.

France Prešeren:

Rodil se je 3. decembra 1800 v Vrbi na Gorenjskem. Šolal se je v Ribnici, nato v Ljubljani kjer je končal gimnazijo. Na Dunaju je študiral in pisal ter postal doktor prava. Kot dijak je spoznal Matijo Čopa in začela sta skupno zanimanje za književnost in sta se še močneje povezala. Odvetniško pisarno je dobil šele 2 leti pred smrtjo. Umril je 8. februarja 1849 v Kranju.

➤ **JANKO KERSNIK: V ZEMLJIŠKI KNJIGI**

-Realizem (1848-1899) je umetnostna smer, ki je opisovala resničnost. Poudarjano je razumsko dojetje življenja in sveta; prikazuje vsakdanje življenje brez olepšav. Na slovenskem se je razvijal postopoma, ker je bil še močan vpliv romantike. **SLO. PREDSTAVNIKI SO:** Fran Levstik: Martin Krpan, Simon Gregorič: Soči, Josip Jurčič: Deseti brat, Anton Aškerc: Tlaka, Ivan Tavčar: Cvetje v jeseni, Simon Jenko: Tilka, Janko Kersnik: Kmetske slike.

Janko Kersnik: V zemljiški knjigi: Pripoved je eno izmed besedil, ki so izhajala v Lj. Zvonu pod naslovom Kmetske Slike. Pripoved ima okvirno in vloženo zgodbo. **Okvirna** je pogovor med zdravnikom in odvetnikom; zgodba o Znojilčevih pa je **vložena zgodba**. Pripoved je napisana v realističnem slogu, ravnanje oseb je odvisno od družbenega položaja. **Vsebina:** Advokat Pavlin pripoveduje prijatelju zdravniku Severju zgodbo o Znojilčevem posestvu. Govorila je o nekem očetu (Znojilcu), ki je imel dva sina. Ta oče je umrl, še prej pa je napisal oporoko, zato je posestvo dobil sin Tomaž, doto pa sta dobila mlajši sin Matevž in rejenka Lajda. Lajda je šla za deklo na bližnjo posest, Matevž pa je šel za hlapca na Tomaževem posestvu. Čez nekaj let sta se Matevž in Lajda spet srečala, in kmalu sta se začela videvati. Ko pa mu je Lajda povedala, da bosta dobila otroka, sta se z Matevžem sprla, zato je leto kasneje izginil na Hrvaško, Lajda pa je ostala na Znojilčevem posestvu z otrokom.

➤ **IVAN CANKAR: KOSTANJ POSEBNE SORTE**

Moderna (1899-1918) je skupno ime za evropske umetnostne smeri, ki so s svojo subjektivnostjo nasprotovale realizmu. Moderna na slovenskem se je začela se je leta 1899, ko Cankar in Župančič napišeta svoji prvi pesniški zbirki Erotika in Čaša opojnosti.

Umetnostne smeri moderne:

- Nova romantika (njen značilni motiv je hrepenenje, ubeseduje mistična doživetja in se pogloblja v zapletene duševne pojave)
- Simbolizem (zanj so značilni odmaknjenost od resničnosti, beg v sanje, mysticizem in poudarjanje čiste lepote)
- Impresionizem (zanj sta ključnega pomena trenutno doživetje in osebni vtis, običajno v povezavi z naravo)
- Dekadenca (izraža upor do ustaljenih, tradicionalnih vrednot, izrazito poudarja čutnost)

SLO. PREDSTAVNIKI MODERNE SO: Josip Murn, Dragotin Kette, Oton Župančič, Ivan Cankar.

Ivan Cankar: Kostanj posebne sorte: Besedilo je izšlo v zbirki črtic Podobe iz sanj. Je **simbolistična črtica**, ker se kostanj kaže kot sanjska podoba, za njo pa se skriva kruta resničnost (pokopališče). Simboli: **zlati hrošči**-**simboli bogastva**, **kostanj**- **simbol življenjske moči**, **pokopališče**- **simbol morije**, ki jo je prinesla prva svetovna vojna. **Črtica** je kratka subjektivna pripoved z orisom dogodka, s poudarjenim občutjem. **Vsebina:** Besedilo govori o izjemno lepem kostanju. Nekoč se sanja enooki Marjeti, da je na listu tega kostanja plezal zlat hrošč. Kar naenkrat je bilo teh hroščev polno. Marjeta je opolnoči odšla kopat pod kostanj in kopala do jutra. Ko pa je videla, da je pod kostanjem polno človeških lobanj in okostij, je zakričala da so prišli iz vasi gledat, kaj je. Ko so videli, kaj je pod kostanjem, so bili vsi blede. Eden je rekel, da bodo še cveteli kostanji. **Glavno sporočilo** je izraženo v povedi: »Zdaj se je izkazalo, odkod ta moč, ta ljubezen in mladost!« *Pove nam, da iz smrti raste življenje oziroma, da je smrt pogoj za življenje. Da bo vojna še trajala pa napovedujejo besede na koncu črtice: »Oj, prijatelj, ljubi moj, to nam bodo še cveteli kostanji«*

➤ **SREČKO KOSOVEL: EKSTAZA SMRTI**

Ekspressionizem (1818-1930) je umetnostna smer, ki obravnava stisko človeka v izkoriščevalskem in nemoralnem svetu. Bil je nekakšen krik po rešitvi, po očiščenem in novem človeku.

SLO. PREDSTAVNIKI SO: (pesništvo) Miran Jarc, Tone Seliškar, Srečko Kosovel; (pripovedništvo) Ivan Pregelj, Slavko Grum

Srečko Kosovel: Ekstaza smrti: Pesem je en sam **krik po rešitvi**. Izraža vizijo videnja konca Z. Evropskega kapitalističnega reda. **Ekstaza** je skrajno čustveno stanje, stanje zamaknjenosti. **Metafore** zelo nazorno slikajo katastrofo. **Rdeča barva** simbolizira **revolucijo**, **zlata in bela** simbolizirata **bogastvo**, **razkošje**, **zelena** pa **dobroto**. **Vsebina:** pesem prikazuje smrt/propad Z. Evrope. Razpoloženje v njej je grozljivo, prikazana je skrajna stiska bivanja. Tisočkrat mrtvi Evropski človek je človek z krivdo, nemoralen človek. Njegov propad je neizogiben. Šele iz razvalin propada se bo lahko razvil etično čist človek. **Glavno sporočilo:** *Krivični in nemoralni evropski človek mora umreti. Temelj nove civilizacije bo očiščeni, dobri človek.*

➤ **PREŽIHOV VORANC: SAMORASTNIKI**

Socialni realizem (1930-1941): je književna smer, ki jo zanima predvsem človekov položaj v družbi. Človekovo življenje je odvisno od družbenih razmer, zato si mora človek svoje mesto v družbi izvoliti, in se povezati s pripadniki istega razreda.

SLO. PREDSTAVNIKI SO: Lovro Kuhar (P.V.)- Koroška; Miško Kranjec- Prekmurje; France Bevk- Primorska; Ivan Potrč, Anton Ingolič- Prlekija

Prežihov Voranc: Samorastniki: Trojni pomen besede Samorastniki: **Zbirka novel, ime novele, kdor mora zaradi težkih življenskih razmer skrbeti za svoj obstoj sam.** **Novela** je srednje dolgo pripovedno besedilo z enim osrednjim dogodkom, napetim dogajanjem, glavna oseba je prikazana v kaki posebni, usodni situaciji. **Socialnorealistične prvine so:** pisatelj pripoveduje dogodke iz stvarnega življenja; pripoveduje realistično; poudarjena je skupnost (Metina številna družina); mali ljudje so samozavestni, borbeni, vztrajni, trdoživi. **Vsebina:** H Karničnikom, bogatim kmetom, pride služiti Hudobivška Meta, revna bajtarska hči. Vanjo se zaljubi Ožbej, ki naj bi po očetovi smrti gospodaril na Karnicah. Ko Meta zanosi, stari Karničnik sinu ne dovoli poroke. Meto mučijo z žganjem prediva, nato pa jo še pretepejo. Meta odide služiti v oddaljen kraj ob Dravi. Rodi otroka in ga pusti pri materi. Že naslednje leto se rodi drugi otrok, čigar oče je tudi Ožbej. Meto biriči odpeljejo na graščino. Ker se noče odpovedati Ožbeju, dobi 50 udarcev z bičem. Ko Karničnik ugotovi, da je vse zaman, se odloči Ožbeja poročiti. Ožbej se ne upira, a ko oče najde bogato nevesto, na dan poroke Ožbej izgine. Po nekajdnevem popivanju se vrne domov ves skesan. Po rojstvu 3. otroka ga pošlje oče k vojaku, od tam se vrne s prestreljeno nogo. Še bolj pije in hodi k Meti, ki mu rodi 9 otrok. Otroci odrastejo in odidejo drug za drugim od doma. Ožbej pijan utone v jezeru. Njegov brat, ki je prevzel Kernice, ne more imeti otrok, zato Kernice proda. **Glavno sporočilo** je izraženo v Meti, saj je moralna zmagovalka v boju s krivično družbo.

Prežihov Voranc:

Bil je pisatelj, v obdobju socialnega realizma. Njegovo pravo ime je Lovro Kuhar.

Njegova dela: Jamnica, roman Požganica, črtica Solzice, Samorastniki

➤ **KARL DESTOVNIK- KAJUH: BOSA POJDIVA, DEKLE, OBSOREJ**

Književnost v 2. sv.vojni (1941-1945): Pisali so jo ilegalci. Prevladalo je narodno in uporniško ozaveščanje. Književnost med 2.svetovno vojno so poimenovali književnost narodno osvobodilnega boja (NOB). Nastajala je v izjemnih razmerah, in je zato dokaz slovenske narodne in kulturne zavesti. Kljub kulturnemu molku je potekala vrsta dejavnosti (radio Kričač, glasilo Slovenskih poročevalcev)

SLO. PREDSTAVNIKI SO: Karl Destovnik- Kajuh, France Balantič, Matej Bor, Ivan Minatti, Tone Seliškar, Oton Župančič.

Karl Destovnik- Kajuh: Bosa pojdiva, dekle, obsorej: Pesem je Kajuh posvetil svojemu dekletu. .

Pesniški jezik: V pesmi je prisoten izrazit **kontrast med svetlim (češnjeve veje) in temnim (grobovi talcev).** **Vsebina:** Pesem govori o ljubezni do dekleta, s hkratnim spominom na trpljenje naroda. **Glavno sporočilo pesmi** je združitev ljubezni do domovine, in do dekleta.

➤ **TONE PAVČEK: PESEM O ZVEZDAH**

Sodobna slovenska književnost (po letu1950): To je književnost, ki pripada našemu sedanjemu času. Glavna značilnost te književnosti je, da svoje motive, teme in ideje povezuje z najpomembnejšimi družbenimi, narodnimi in kulturnimi vprašanji časa, v katerem nastaja. Deli se na pesništvo, pripovedništvo, dramatiko.

PREDSTAVNIKI PO ČASOVNI OPREDELITVI:

- 60. (poezija absurda): Gregor Strniša, Dane Zajc
- 70. (modernizem): Tomaž Šalamon, Franci Zagorčnik, Niko Graufenauer
- 80. (postmodernizem): Milan Jesih

Tone Pavček: Pesem o zvezdah: Pesem je izšla kot zadnja v zbirki **Pesmi štirih** (Menart, Zlobec, Kovič, Pavček). Je pesem o človeku. Vsak človek živi zase, a hkrati je del skupnosti. Pavček človeka primerja z zvezdami, in ugotavlja, da je vsak nekaj posebnega. **Vsebina:** Pesem o zvezdah pripoveduje o tem, da je vsak človek svet zase. Kolikor je zvezd na nebu toliko je različnih ljudi na svetu. Piše o tem, da sta si dva človeka lahko blizu, vendar se lahko zgodi, da te prizadane najbolj nekdo, ki ti je najbližji. Človek lahko takrat tudi umre in takrat nastane na nebu ena zvezda več. **Glavno poročilo pesmi:** *Vsak človek na Zemlji je lep, čuden in svet zase, podoben zvezdi na nebu ali kot zvezda neba.*

Tone Pavček:

Rodil se je leta 1928 v Šentjurju pri Novem mestu. Delal je kot novinar pri časopisu Ljudska pravica.

Nato je bil urednik RTV Ljubljana. Bil je pesnik. Umrli je 21. oktobra 2011.

*Njegova dela: **pesniška zbirka Pesmi štirih** (skupaj z Menartom, Zlobcem, Kovičem in Pavčkom),*

Maček na dopustu, Juri Muri v Afriki.

2. Jezik in sporočanje

SLOGOVNA VREDNOST BESED

a) SLOGOVNO NEZAZNAMOVANE BESEDE

So nevtralne besede in poimenujemo predmetnost. Uporabljamo jih v splošni rabi

b) SLOGOVNO ZAZNAMOVANE BESEDE

❖ Čustveno zaznamovane besede

Vzbujajo pozornost, ker jih uporabljamo v zanje nenavadnih okoliščinah.

Sporočevalec izraža svoja čustva, pokrajinsko pripadnost.

Vrste:

- Naklonjen odnos (ljubkovalnice, olepševalnice, otroške besede)
 - Ljubkovalnice: mamica, pikica
 - Olepševalnice: rožica
 - Otroške besede: ajatutaja, nina nana...
- Nenaklonjen odnos (slabšalnice, zmerljivke, kletvce, vulgarne besede)
 - Osel, budala, idiot, kozel
- Ironične besede: s pozitivno besedo izražamo negativno stvar:
 - Dobo si to naredil! (mislimo slabo: slabo si naredil)
 - Res si duhovit! (mislili smo: sploh nisi)

- ❖ **Pokrajinsko zaznamovane besede**
 - Narečne in pokrajinsko pogovorne besede:
 - Toti stari pes me je ugriznil (štajersko narečje)
 - Oma se je vrnila z morja. (babica, primorsko narečje)

- ❖ **Družbeno zaznamovane besede**
 - Slengovske in žargonske
 - Tvoja majčka je ful dobra. (sleng)
 - Še dobro prištepam pa bo. (žargon)

- ❖ **Časovno zaznamovane besede**
 - Neologizmi (nove besede)
 - Medmrežje, krožišče, zgoščenka, DVD, MP3.
 - **Dokler beseda ni udomačena je slogovno nezaznamovana**
 - Athaizmi (starinske in zastarele besede)
 - Hiša (soba), duri vrata, šefla (zajemalka), farbant (povoj)
 - **Besede, ki izginjajo nam zvenijo tuje zato so slogovno zaznamovane.**

- Sogovornica si zelo želi, da bi knjižnica našla pot na vse šole.
Sogovornica si zelo želi, da bi knjižnica bila dostopna na vseh šola / da bi jo imeli vsi
- Starši namreč malčkov ne ovijajo v vato.
Starši malčkov ne razvajajo / ne ščitijo / ne branijo.

SKLONI

1. Imenovalnik – kdo ali kaj?	}	Glavni sklon
2. Rodilnik – koga ali česa (ni)?	}	
3. Dajalnik – komu ali čemu (dam)?	}	Odklon
4. Tožilnik – koga ali kaj (vidim)?	}	
5. Mestnik – pri kom ali pri čem?	}	
6. Orodnik – s kom ali s čim?	}	

IZVOR BESEDE

1. **DOMAČE BESEDE** = AVTOHTONE besede, ki so nastale s tokom razvoja slovenskega jezika
2. **PREVZETE BESEDE** - vrste:
 - a) **Citatne besede** – so besede iz tujih jezikov, ki jih ne domačimo. Pišemo, pregibamo jih po pravilih SSK – ja: first lady, bilo i prošlo, to be or not to be...
 - b) **Tujke** – deloma so prilagojene slovenskemu knjižnem jeziku. V pisavi ohranjajo tuj zapis, izgovarjamo in pregibamo pa jih po SSK – ju: pizza – e, party – a, show – a
 - c) **Sposojenke** – prilagojene so popolnoma SSK – ju. Izgovarjamo, pišemo jih po SSK – ju: pica, šov, banka, institucija...
Slovenščina teži k temu, da je čim več besed prilagojenih njenim pravilom.

SKLANJANJE IMEN IN PRIIMKOV

1. MOŠKI SPOL

- 1) Dejan Snój
- 2) Dejan**A** Snój**A**
- 3) Dejan**U** Snój**U**

Moška imena in moške priimke sklanjamo oboje.

2. ŽENSKI SPOL

- a) 1.) Ana Kovšca
2.) AnE KovščE
3.) AnI KovščI

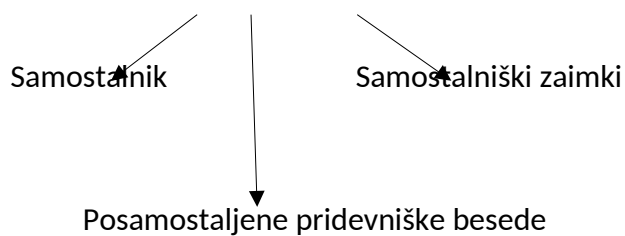
Ženska imena sklanjamo, ženske primke, ki se končajo na A, sklanjamo po 1. Ženski sklanjatvi

- b) 1.) Polona Juh[Ⓢ]
2.) PolonE Juh[Ⓢ]
3.) PolonI Juh[Ⓢ]

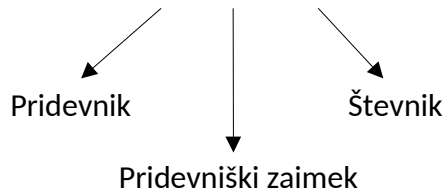
Ženska imena sklanjamo, ženskih priimkov, ki se ne končajo na A ne sklanjamo.

BESEDNE VRSTE

❖ SAMOSTALNIŠKA BESEDA

❖ PRIDEVNIŠKA BESEDA

- ❖ GLAGOL
- ❖ PRISLOV
- ❖ VEZNIK
- ❖ PREDLOG
- ❖ ČLENEK
- ❖ MEDMET

Samostalniška beseda

1. SAMOSTALNIK

Samostalnik poimenuje:

- Bitja
- Stvari
- Pojme

Poznamo 2 vrsti:

- Števne (jih lahko štejemo) – list, drevo
- Neštevni (jih ne moremo šteti) – listje, drevje, divjad, perjad, gorovje

2. POSAMOSTAVLJENI PRIDEVNIK

To je pridevnik, ki je prevzel vlogo samostalnika.

- Dežurni učenec → Kdo je dežurni?
- Generalni direktor → Generalni je na dopustu.

3. SAMOSTALNIŠKI ZAIMEK

Kdaj oz. Zakaj jih uporabljamo?

Samostalniški zaimек zamenjuje samostalnik, ki je že omejen (kadar ga nočemo ali nemoremo ponavljati). Z uporabo samostalnikov se izražamo krajše in bolj zgoščeno. Z njim posredno poimenujemo bitje, stvari in pojme.

❖ OSEBNI ZAIMKI

Tri oblike:

- **Naglasna:** mene, tebe → uporabljamo pri poudarjanjih
 - Njega sem poklical, ne tebe.
- **Naslonska:** me, te (v 2., 3., 4. sklonu) → največkrat se uporablja
- **Navezna:** zame → za + me, zanjo → za + njo → PREDLOG + ZAIMEK

Pridevniška beseda

Poimenuj lastnosti, vrsto, svojino, količino samostalniške besede. V spolu, sklonu in številu se ujema s samostalnikom.

- 1.) Vroča kava → ž. Spol., ed.
- 2.) vročE kavE
- 3.) vročI kavI
- 4.) vročO kavO
- 5.) vročI kavI
- 6.) vročO kavO

večina končnic pridevnika in samostalnika se mora ujemati, da je pridevnik ujemalen samostalniku.

1. PRIDEVNIK

Vrste pridevnikov:

- ❖ LASTNOSTI PRIDEVNIKOV → kakšen?
 - Nov aparat, modra majica, toplo sonce
- ❖ VRSTNI PRIDEVNIK → čigav?
 - Fotografski aparat, pisalna miza, kuhinjsko okno
- ❖ SVOJILNI PRIDEVNIK → čigav?
 - Stričev avto, tetina jopica, bratovo kolo

Pravosisna pravila:

- Vrstne pridevnike, ki so izpeljani iz lastnih imen pišemo z malo začetnico (pisatelj iz Slovenije – slovenski pisatelj)
- Svojilne pridevnike, ki so izpeljani iz lastnih imen pišemo z veliko začetnico (kolo je od Mateje – Matejevo kolo)

2. ŠTEVNIKI

- ❖ GLAVNI ŠTEVNIKI
 - Povedo nam količino.
 - Glavne števnike od 1 – 99 pišemo skupaj, stotice skupaj, vse ostalo narazen.
 - 44 – petinpetdeset
 - 325 – tristo petindvajset
 - 5778 – pet tisoč sedemsto osemosemdeset
 - 600 – šeststo

❖ VRSTILNI ŠTEVNIKI

- Označuje vrstni red stari. Kadar števniki pišemo s številko vstavimo piko. Če ga zapišemo z besedo napišemo vse skupaj.
 - 101. – stoprvj kolesar
 - 101. – stoprvā roža
 - 101. – stoprvō mesto
 - 2545. – dvatisočpetstopetinštiridesetj
 - 337. – tristosedemintridesetj

3. PRIDEVNIŠKI ZAIMEK

❖ OSEBNO SVOJILNI ZAIMEK

	1. oseba	2. oseba	3. oseba
Ednina	MOJ	TVOJ	NJEGOV / NJEN
Dvojina	NAJIN	VAJIN	NJUN
Množina	NAŠ	VAŠ	NJIHOV

❖ POVRATNO SVOJILNI ZAIMEK

- Svoj
- Svojega
- Svojemu
- Svoj / svojega
- Svojem
- Svojim

Glagol

Glagol nam pove **kaj se dogaja, kaj kdo dela ali v kakšnem stanju je.**

- DEJANJE: Mama je skuhala kosilo.
- DOGAJANJE: sonce sije. Dežuje.
- STANJE: plakat visi na steni.

2 vrsti glagolskih oblik:

a) OSEBNA GLAGOLSKA OBLIKA

b) NEOSEBNA GLAGOLSKA OBLIKA

- Nedoločnik: kuhati
- Namenilnik: grem kuhat
- Deležniki
- Glagolnik

1. OSEBNA GLAGOLSKA OBLIKA

❖ GLAGOLSKA OSEBA IN ŠTEVILO

	ednina	dvojina	Množina
1. Oseba – govoreči	HODIM	HODIVA	HODIMO
2. Oseba – ogovorjeni	HODIŠ	HODITA	HODITE
3. Oseba – neudeleženeec pogovora	HODI	HODIJO	HODIJO

➤ Spregajte BITI

Ednina dvojina množina

Sem sva smo

Si sta ste

so sta so

❖ ČAS

- SEDANJIK nam pove kaj se dogaja v trenutku govorjenja, ali pa v brezčasnosti.
 - Kuham kosilo
 - Čas je zlato
- PRETEKLIK izraža dogajanje pred trenutkom govorjenja.
 - Včeraj sem kuhala kosilo.
- PREDPRETEKLIK izraža tisto kar se je zgodilo pred drugim dejanjem v preteklosti
 - Obljubila sem vam bila, da pridem na večerjo.
 - Ko sem se vrnila domov, so bili že povečerjali.
- PRIHODNIK v ospredju so dejanja, ki se bodo glede na trenutek govorjenja šele zgodila.
 - Danes bodo šli na sprehod in kavo.

❖ NAKLON

- POVEDNI NAKLON ali POVEDNIK – z njim izražamo stališče, odnos do dejanja, ki se je ali se bo zgodilo.
 - Veseli smo, da sije sonce.
 - Dolgo časa že ni zvonilo.
- POGOJNI NAKLON (POGOJNIK) – pove nam pod katerim pogojem se neko dejanje uresniči oz. Se ne uresniči
 - Šla bi če bi imela čas.

- VELELNI NAKLON ... podaja dejanje kot zaželjeno, kot zahtevano ali kot prepovedano

- Č → C
REČI, PEČI, TEČI

	1. Oseba	2. oseba
Ednina	/	TEČI
Dvojina	TECIVA	TECITA
Množina	TECIMO	TECITE

- Č → Z
STRIČI, STREČI

	1. Oseba	2. oseba
Ednina	/	STRIZI
Dvojina	STRIZIVA	STRIZITA
množina	STRIZIMO	STRIZITE

	1. oseba	2. oseba
Ednina	/	Piši
Dvojina	Pišiva	Pišita
Množina	Pišimo	pišite

❖ GLAGOLSKI VID

- NEDOVRŠNI
Nedovršni glagol izraža po trajanju neomejeno dejanje.
- DOVRŠNI
Dovršni glagoli izražajo po trajanju omejeno dejanje.

NEDOVRŠNI	DOVRŠNI
Dvigam	Dvignem
Pregledujem	Pregledam
Letim	Preletim, priletim, naleim, zaletim, odletim
Mečem	Vržem
Govorim	Rečem
Skačem	Skočim

❖ GLAGOLSKI NAČIN

VIDSKI
PAR

- TVORNIK (AKTIV)

Osebek je vršilec dejanja ali nosilec stanja.

- Jernej zida hišo.

nedovršnik

- TRPNIK (PASIV)

- Hiša se zida (od Jerneja).

nedoločnik, sedanjik

PRI SPREMEMBI GLAGOLSKEGA NAČINA, MORATA OSTATI
ČAS IN GLAGOLSKI VID NESPREMENJENA.

TVORNIK	TRPNIK	STANJE (TVORNIK)
Vrata <u>so odprli</u> . ▶ Preteklik	Vrata so bila odprta.	Vrata <u>so odprta</u> .
Mama <u>pripravlja</u> kosilo. ◀ Sedanjik	Kosilo se pripravlja.	Kosilo <u>je pripravljeno</u> .

VSAK TRPNIK LAHKO PRETVORIMO V TVORNIK. VSAKEGA
TVORNIKA PA NEMOREMO V TRPNIK (Matej bere v sobi.)

❖ PREHODNOST

Glagol je prehodni kadar dejanje prehaja na predmet.

- Mačka preži na miš. → PREHODEN
- Potrpežljivo čaka na svoje kosilo. → PREHODEN
- Ugriznil se je v jezik. → NEPREHODEN
- Peljala se je s kolesom. → NEPREHODEN

Prislovno določilo

KADAR SE V STAVKU LAHKO VPRAŠAMO PO PRISLOVNEM DOLOČILU ALI PA
PREDMETU HKRATI JE STAVČNI ČLEN PRISLOVNO DOLOČILO **GLAGOL JE
NEPREHODEN.**

2. NEOSEBNA GLAGOLSKA OBLIKA

- ❖ NEDOLOČNIK se uporablja ob naklonskih glagolih in ob glagolih začevanja in nehanja.

Hočem	}	DELATI - ti
Moram		STRICJI - či
Ne morem		PEČI
Začenjam		SPATI
Končujem		KUHATI

- ❖ NAMENILNIK uporabljamo ga v glagolih premikanja in izgubijo I.

Grem	}	delat
Tečem		spat -t
Peljem se		brat
		Peč -č

Veznik

Slovnična besedna vrsta, stoji med besedami in stavki.

- STAVKI - PRIREDNO: vstopil je in pozdravil.
 - PODREDNO: ko je vstopil, je pozdravil.
- BESEDE - PRIREDNO: kruh in maslo.
 - PODREDNO: z maslom.

❖ VRSTE VEZNIKOV:

- ENODELNI
 - ENOBESDENI: in, ter, pa, ampak, ko, če, da, ali
 - VEČBESEDNI: medtem ko, brž ko, češ da, zato ker, s tem da

- DVODELNI: različna veznika, enaka veznika

Ampak tudi,	↙	ne-ne
zato da,		ali - ali
ne samo / le		niti - niti

- PRAVOPISNA PRAVILA GLEDE ZAPISOVANJA VEJIC

Vejice pišemo med stavki, med besedami ne

a) Pride, ko bo imel čas.

Če

b) Kot, kakor

- vejico pišemo kadar primerjamo na ravni dveh stavkov
 - Laže, kot pes teče.
- Vejice ne pišemo kadar primerjamo dve besedi

c) In to, to se pravi, to je, in sicer:

- V šolo se vozi od daleč in to s kolesom.

d) Češ da, medtem ko, zato ker, s tem da

e) NITI – NITI, NE – NE, BODISI – BODISI, ALI – ALI

- Ali jej ali pusti.

Predlog

1. **PROSTORSKI:** na mizi, med vrati, pri-sesti
2. **ČASOVNI:** po pouku, pri večerji, med ogledom
3. **VZROČNI:** zaradi dopusta

❖ UPORABA PREDLOGOV:

- S (pred P, T, K, F, S, Š, H, Č)
Z (pred ostalimi glasovi) → z njo, z mizo, z zmajem
- H (pred G, K) → h gori, h kočī
K (pred ostalim) → k Evi, k opici
- V (gibanje v notranjost) → v hišo, v hlev, v kranj
IZ (gibanje navzven) → iz hiše, iz hleva
- NA → na oder, na Ptuj
Z ali S → z odra, s Ptujja, z avtobusa

Členek

= slovnična besedna vrsta, ki je nepregibna

Po njem se nemoremo vprašati.

❖ VRSTE

- PRITRJUJEMO → seveda, da, zagotovo, zares, ja
- ZANIKAMO → ne, nikdar, nikakor, nasprotno
- SPRAŠUJEMO → ali, a, kaj, mar
- IZRAŽAMO MNENJE → morda, menda, vzemimo
- PRESOJAMO → le, že, še, žal

Medmet

= slovnično nepregibna vrsta

Medmet izraža čustva, odnos, oponašnje predmetov.

❖ VRSTE:

- RAZPOLOŽENJSKI MEDMETI → ojej, hmm, haha...
- POSNEMOVALNI (ONOMATOPEJSKI) → juhej, hehehe, ne ne, ha čih, kikiriki, čiv, čiv, mjav mjav, cigu migu, bim bam bom, tok tok tok, hop, bum...
- VELEVNI → pst, ššč, pi pi, živjo, čao...

PRIREDJA

Vezalno priredje

1.) **Sočasni dogodek (sočasnost)**

V Ziljski dolini je preživelo obdobje protireformacije protestanska In v eni izmed kmečkih družin so ohranili tudi Trubarjeva dela.

2.) **Zaporedni dogodek (zaporedje)**

Ta pomembna angleška ustanova je gradivo sistematično zbirala in dopolnjevala.

❖ VEZNIKI

- IN
 - PA
 - TER
- } že gre za povezovanje dveh različnih sklopov

Stopnjevalno priredje

Dopolnjevalni stavek izraža sočasni ali zaporedni dogodek.

Povdarja neko nepričakovanost.

- Ana je ne le obesila perilo, ampak je tudi odšla v trgovino.
- Niti ne vpraša po sorodnikih, niti jih ne obiskuje.

❖ V stopnjevalnem priredju so dvodelni VEZNIKI:

- NE - NE
 - NITI - NITI
 - NE SAMO . AMPAK TUDI → VEJICO PIŠEMO!
- } NE PIŠEMO VEJICE!

Ločno priredje

Pri ločnem priredju dopolnjevalni stavek dopolnjuje osnovni stavek z izbrao možnostjo.

❖ VEZNIKI:

- Ali – ali
- Bodisi – bodisi VEJICE NE PIŠEMO!

- Ali mi pomagaj ali me ne moti pri delu.
- Bodisi so hodili na plažo bodisi so trenirali
- Pomagaj mi ali se odstrani.

Protivno priredje

Stavka si nasprotujeta oz. sta v nasprotnem razmerju.

❖ VEZNIKI:

- a
- vendar
- toda
- le
- ampak
- temveč
- marveč

VEJICO PIŠEMO!

- Pohitela je v bližnjo trgovino, vendar je bila trgovina že zaprta.

Posledično priredje

Posledično priredje je takrat kadar dopolnjevalni stavek izraža posledico dejanja.

❖ VEZNIK:

- Zato VEJICO PIŠEMO!

- Tovor je bil dragocen, zato so ga morali zavarovati pred neugodnim vremenom.

Pojasnjevalno priredje

Dopolnjevalni stavek dopolnjuje/izraža neko logično pojasnilo.

❖ VEZNIKI:

- Saj
- Kajti
- Namreč
- In sicer

VEJICO PIŠEMO!

- To so urškini copati, saj na njih piše njeno ime.
- Vozili so zelo počasi, kajti preed njimi sta bila dva počasna tovornjaka.

Sklepalno priredje

Sklepalno priredje je takrat kadar dopolnjevalni stavek dopolnjuje osnovni stavek s sklepom, izpeljanim iz trditve v osnovnem stavku.

❖ VEZNIK:

- Torej → VEJICO PIŠEMO!

- Janeza ni doma, torej imajo spet izredno sejo občnega zбора.

Podredje oz. podredna zveza stavkov je takrat, ko dopolnjevalni stavek dopolnjuje le del osnovnega stavka.

Osnovni stavek in dopolnjevalni stavek sta v neenakovrednem razmerju.

Osnovni stavek imenujemo tudi glavni stavek, dopolnjevalni stavek pa odvisnik.

Glede na to kateri del glavnega stavka dopolnjuje odvisni stavek ločimo **2 vrsti odvisnikov:**

1. ODVISNIKI, KI DOPOLNJUJEJO Poved GLAVNEGA STAVKA:

- ❖ OSEBKOV ODVISNIK
- ❖ PREDMETNI ODVISNIK
- ❖ PRISLOVNODOLOČILNI ODVISNIK

2. ODVISNIK, KI DOPOLNJUJE SAMOSTALNIŠKO BESEDO V KATEREM KOLI STAVČNEM ČLENU:

- ❖ PRILASTKOV ODVISNIK

Osebkov odvisnik

Dopolnjuje povedek glavnega stavka:

- S podatkom o bitju, pojmu ali stvari, ki se mu pripisuje dejanje ali stanje v povedku glavnega stavka
 - Naj dvigne roko, kdor se s tem ne strinja.
OSEBKOV ODVISNIK (Kdo naj dvigne roko?)
- S podatkom o vsebini dejanja povedka v glavnem stavku
 - Veseli me da si zdrava. (Kdo ali kaj me veseli?)

- ❖ VPRAŠALNICA za osebkov odvisnik je KDO ali KAJ

❖ VEZNIKI:

- Kdor
- Kaj
- Da
- Naj
- Ali
- Kdo
- Kje
- Kakšen

VEJICO PIŠEMO!

Predmetni odvisnik

- ❖ VPRAŠALNICE: od 2. – 6. Sklona
 - Anže mi je povedal, da si zdrav.

❖ VEZNIKI:

- Kdor
- Kaj
- Da
- Ali
- Kdo
- Kje

- Naj

Prilastkov odvisnik

Dopolnjuje le en del stavčnega člena in sicer samostalniško besedo.

❖ VPRAŠALNICE:

- Kakšen
- Kateri
- Čigav

❖ VEZNIKI:

- Ki
- Kateri
- Čigar
- Kakšen

Prislovnodoločilni odvisniki

1. Krajevni odvisnik

❖ VPRAŠALNICE:

- Kam
- Kje
- Kod

- Šla je, kamor so ji naročili.

2. Časovni odvisnik

❖ VPRAŠALNICA:

- Kdaj

- Odšla je, ko je vse pojedla

3. Vzročni odvisnik

❖ VPRAŠALNICA:

- Zakaj

❖ VEZNIK:

- Ker

- Tekla sem, ker sem se bala psa.

4. Načinovni odvisnik

❖ VPRAŠALNICA:

- Kako

❖ VEZNIK:

- Kot

- Hodila je, kot bi bila manekenka.

Namerni odvisnik

❖ VPRAŠALNICA:

- S kakšnim namenom

❖ VEZNIK:

- Da

- Pohitela je, da bi ujela avtobus.

Pogojni odvisnik

❖ VPRAŠALNICA:

- Pod katerim pogojem

❖ VEZNIK: Če

Dopustni odvisnik

❖ VPRAŠALNICA:

- Kljub čemu

❖ VEZNIK:

- Čeprav

- Šla je na dolgo pot, čeprav ni želela tja.

PRIJAVA

Uradna prijava je besedilo, s katerim se priglašamo na razpis (npr. za prosto delovno mesto, stanovanje, namensko posojilo), objavljen v množičnih občilih. Ker v prijavi prosimo za razpisano ugodnost, je tako po vsebini kot po obliki podobna prošnji.

Uradna prijava ima obliko uradnega dopisa:

- glava: naslov pošiljatelja, naslov prejemnika, kraj in datum;
- jedrni del: vsebina;
- zaključek in priloge;.

Od prošnje se loči po tem, da se na začetku jedrnega dela sklicujemo na razpis ali oglas, na katerega se odzivamo.

K izpitu, vpisu na šole in tečaje, k udeležbi na raziskovalnem taboru ipd. se ponavadi prijavimo s predpisanimi obrazci (prijavnicami); te vsebujejo prazne rubrike, v katere vpišemo zahtevane podatke in jih dokumentiramo s prilogami, same prijave pa ne utemeljemo. S podpisom jamčimo za resničnost podatkov. Pogosto moramo k prijavi priložiti frankirano ovojnico z naslovom. Večina obrazcev vsebuje tudi navodila za izpolnjevanje. Če jih natančno preberemo, se izognemo pogostim napakam pri izpolnjevanju.

NASLOV POŠILJATELJA

KRAJ IN DATUM

NASLOV PREJEMNIKA

PRIJAVA

VSEBINA

POZDRAV OZ. NAGOVOR